

ศึกษาคุณค่าจริยธรรมที่ปรากฏใน เพลงกันตรึม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

A STUDY OF ETHICAL VALUES IN KANTRUM IN AMPHOE MUEANG SURIN PROVINCE

พระอธิการชาตรี ชิวสุท
โธ (ศรีนุช)^๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน จังหวัดสุรินทร์ ๒) ศึกษาพัฒนาการของเพลงกันตรึม ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ ๓) ศึกษาหลักจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงกันตรึม ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า

เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงที่แต่งขึ้นโดยชาวบ้านหรือศิลปินชาวบ้าน ซึ่งอาจจะมีชื่อผู้แต่งเพลงหรือไม่มีชื่อก็ได้ เพลงพื้นบ้านนั้นมีอยู่

ทุกภาคของประเทศไทย เป็นเพลงที่กล่าวถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้คนในภูมิภาคนั้นๆ เพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์ประกอบด้วย เพลงเจรียง เพลงกันตรึมเป็นต้น เพลงพื้นบ้านแสดงถึงความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของคนในจังหวัดสุรินทร์ กันตรึมเป็นการละเล่นเพลงพื้นบ้านของชาวอีสานใต้โดยเฉพาะจังหวัดสุรินทร์ กันตรึมถือเป็นแม่บทของเพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านอื่นๆ ของจังหวัดสุรินทร์ เพลงกันตรึมได้รับอิทธิพลมาจากเพลงปฏีพากย์ของเขมรในประเทศกัมพูชา ใช้บรรเลงประกอบความเชื่อทางไสยศาสตร์ เช่นการบวงสรวงเข้าทรงโจลมะมีวัด หรือการเล่นบ๊องบ๊อต

กันตรึมนิยมเล่นในงานมงคลต่างๆ เช่นงานบวชนาค งานแต่งงาน เป็นต้น เพลงกันตรึมจะกล่าวถึงประเพณี วิถีชีวิต หลักธรรมทางศาสนา คติสอนใจ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ปัจจุบันเพลงกันตรึมในจังหวัดสุรินทร์เน้นไปที่ความสนุกสนาน เพื่อให้เข้ากับยุคสมัย

หลักจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงกันตรึม นั้นได้แก่หลักจริยธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตของมนุษย์เช่นหลักการทำบุญในพระพุทธ

^๑พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสนา การสอนให้เป็นคนขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ การศึกษาเล่าเรียนและการมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ปัจจุบันนี้เพลงกันตรึมแบบเก่าจะหาฟังยาก ส่วนมากจะเป็นกันตรึมประยุกต์ที่เน้นความสนุกสนาน

คำสำคัญ :กันตรึม,จริยธรรม

Abstract

This thesis aims to 1) Study the concept with folk music in Surin province, 2) Study the development of Kantrum in Surin Sub districe, 3) Study the ethical appear in Surin Sub districe, surin province.

The study found that

Folk music is a song composed by the villagers or folk artists, This may be the name of a song artists or not, Folk songs exist in all regions of the Thailand, As the song says, a way of life, Traditions of the people of the regions. Folk songs and Folk Show in surin province, includes jariang and kantrum etc. Folk music represents life and the way of lives of people in Surin

province, kantrum is master of folk songs and other folk in Surin province, kantrum is Influenced by music patipag of Khmer in Cambodia, Used to play the superstition, Such as the psychic witch, Or playing bong bod.

Kantrum popular play in auspicious ceremony Such as the ordination ceremony, wedding, etc. The Kantrum discusses the traditions, lifestyle, religious principles for a guide in life. The present Kantrum in Surin Province focus on fun to match the period.

Ethical principles that appear in the song Kantrum include ethical principles for human living, such as the principle of charity in Buddhism. Teaching as a hardworking people in their careers. Studying and having gratitude to the benefactor. Nowadays the old song Kantrum will find difficult listening. Most of them are Kantrum applications focused on fun.

Keywords : Kantrum, Ethic

๑.บทนำ

“กันตรึม” เป็นเพลงพื้นเมืองที่นิยมกันมากในเขตอีสานใต้ อันได้แก่จังหวัด

สุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดศรีสะเกษ ในกลุ่มชนซึ่งใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาประจำถิ่น เพราะเนื้อเพลงกันตรึมใช้ภาษาเขมรขับร้อง นิยมเล่นกันมากโดยเฉพาะในจังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดสุรินทร์^๒ ลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของกันตรึมก็คือเป็นวงดนตรีพื้นบ้านที่นำเอา จังหวะตีโทน โฉ๊ะ-คะครึม-ครึม มาเป็นชื่อวงดนตรีที่เรียกว่า กันตรึมเครื่องดนตรีกันตรึมประกอบด้วย ปี่อ้อ ๑ เล้า ซอกันตรึมหรือซอกกลาง ๑ คัน กลองโทน ๒ ใบ เครื่องประกอบจังหวะมีฉิ่ง ฉาบ กรับ ทำนองเพลงใช้แม่บทเพลงพื้นบ้าน เช่น มะโล้บโดงผกาญแจก โอมตุ้ กสืบทอดกันมาจากพ่อครูแม่ครูเพลง เนื้อเพลงที่ใช้ร้องจะเป็นภาษาเขมรสูงมีเนื้อหาที่สะท้อนถึงความเป็นมา ความรักและการบรรยายให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ผู้เล่น ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย จำนวน ๔-๕ คน ฝ่ายหญิงส่วนใหญ่จะเข้ามาร่วมรำและร้องบ้างเป็นบางครั้ง การแต่งกายผู้ชายใส่เสื้อคอกลมนุ่งโจงกระเบน ผ้าขาวม้า คาดเอว และมีผ้าขาวม้าอีกชิ้นหนึ่งพาดบ่าทั้งสองข้าง ส่วนผู้หญิงนุ่งผ้าขึ้นแบบเขมร สวมเสื้อรัดรูปแขนกระบอกอาจมีผ้ารัดอกอีกชิ้นหนึ่งรัดอกทับเสื้อหรือแต่งตามประเพณีนิยมของท้องถิ่น ก่อนจะเล่นกันตรึมจะมีการไหว้ครูก่อน นัก

^๒ ภูมิจิต เรื่องเดชและคณะ, การละเล่นกันตรึม เพลงพื้นบ้านชาวไทยเขมร, รายงานวิจัย (กระทรวงวัฒนธรรม: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๖๕

ดนตรีหันหน้าไปทางทิศตะวันออกวางเครื่องดนตรีและเครื่องสังเขยรวมกันไว้ข้างหน้า เมื่อผู้ที่กระทำพิธีนำสวดคาถาบูชาครูเสร็จจึงจะเริ่มการแสดงต่อไป

การเล่นกันตรึม^๓ นิยมเล่นในงานมงคลต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน โขนจุก บวชนาค หรืองานเทศกาลต่าง ๆ ปัจจุบันมีผู้นำไปบรรเลงทั้งประเภทเพลงครู เพลงพิธีการ เพลงเข้าขบวนแห่ เพลงเบ็ดเตล็ด ซึ่งมีทั้งท่วงทำนองอ่อนหวาน สนุกสนาน และโศกเศร้า

กันตรึมได้รับการสืบทอดแบบมุขปาฐะ ไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร กันตรึมพื้นบ้านจึงมีสภาพที่ไม่แตกต่างกับการละเล่นพื้นบ้านอื่น ๆ ที่กำลังลดความนิยมลงไป ทำให้กันตรึมพื้นบ้านในปัจจุบันหลงเหลืออยู่น้อย ในขณะเดียวกัน วัฒนธรรมดนตรีตะวันตกได้เข้ามา มีบทบาทและอิทธิพลเช่น การนำเครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามาผสมหรือใช้เครื่องดนตรีตะวันตกในรูปแบบวงสตริง หรือเปลี่ยนรูปแบบเป็นเพลงลูกทุ่งมีหางเครื่องมาเต้นทำให้ดนตรีกันตรึมที่เคยเป็นดนตรีและการแสดงพื้นบ้านในรูปแบบดั้งเดิมกำลังสูญหายปัจจุบันนับบทเพลงพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไป

^๓ สมจิตร กัลยาศิริ, การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์, วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๔), หน้า ๗๙

จากเดิมมาก ซึ่งก็เป็นไปตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง การนิยมดูการละเล่นพื้นบ้าน บทเพลงพื้นบ้านก็มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ทันยุคสมัย การเล่นเพลงพื้นบ้านแบบเก่าได้รับการรังสรรค์ใหม่โดยคนยุคใหม่ เนื้อหาสาระของเพลงก็เปลี่ยนแปลงไป แต่ถึงอย่างไรก็ตามในบทเพลงกันตรึมของชาวสุรินทร์ก็ยังมีหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาสอดแทรกอยู่ในบทเพลงเสมอ

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน จังหวัดสุรินทร์

๒.๒ เพื่อศึกษา พัฒนาการของเพลงกันตรึม ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์

๒.๓ เพื่อศึกษาคุณค่าจริยธรรมที่ปรากฏใน เพลงกันตรึม ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ ขั้นสำรวจเอกสารเป็นขั้นการสำรวจเอกสารต่างๆ คือคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งฉบับ ภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราวารสารและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อวางกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยคัมภีร์พระไตรปิฎก

อรรถกถา ฎีกา และตำราอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๓.๒ ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูลดังนี้ คือ ย่อความให้ได้ใจความตรงตามความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอดข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอกข้อความเป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิงเพื่อสนับสนุนความคิดของผู้วิจัย ข้อความที่เป็นพุทธพจน์ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

๓.๓ ขั้นสร้างแบบสัมภาษณ์โดยสัมภาษณ์นักร้องกันตรึม ๑๐ คน

๓.๔ ขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล เมื่อได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อนและหลังเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๕ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

๓.๖ ขั้นสรุปผล เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

๓.๗ ขั้นเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยได้เขียนรายงานการวิจัยตามกรอบที่กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของ

บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย

๔.สรุปผลการวิจัย

เพลงพื้นบ้าน หมายถึง เพลงชาวบ้าน
ในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็ประดิษฐ์แบบ
แผนการเล่น การร้องเพลงไปตามความนิยมและ
สำเนียงพูดที่เพี้ยนแปร่งแตกต่างกัน เพลงแบบนี้
มักจะนิยมร้องกันในเวลาเทศกาล หรืองานที่มี
การชุมนุมผู้คนในหมู่บ้านมาร่วมรื่นเริงกัน ชั่ว
ครั้งชั่วคราว เช่น ตรุษสงกรานต์ ขึ้นปีใหม่
ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า และการลงแขกเอาแรง
กัน^๕ ในกิจอันเป็นอาชีพ เช่น เกี่ยวข้าว นวดข้าว
เป็นต้น และเนื้อหาของเพลงที่ร้องกันไม่ว่า
ทำนองเพลงชนิดใด จะมีอยู่อย่างเดียวกันคือ เรื่อง
ว่าผู้ชายเกี่ยวผู้หญิง สิ่งสำคัญในการร้องคืออยู่ที่ผู้
คิดค้นกลอนสด ร้องแก้กันด้วยปฏิภาณอันทำให้
เกิดรสสนุกทั้งสองฝ่าย เพลงพื้นบ้านและ
การเล่นพื้นบ้านของจังหวัดสุรินทร์ได้รับ
อิทธิพลจากเขมรเพราะสุรินทร์มีอาณาเขตติดต่อกับ
ชายแดนกัมพูชา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม

^๕ เจริญชัย ขนไฟโรจน์, ดนตรีพื้นบ้านอีสาน,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๒๖.
หน้า ๙๕.

^๖ ภิญโญ จิตต์ธรรม, คติชาวบ้านอันดับ ๑
เพลงชาวบ้าน, (สงขลา : โรงพิมพ์เมืองสงขลา
๒๕๑๖), หน้า ๙๕..

ด้านความเชื่อเกี่ยวกับการเข้าทรง สภาพความ
เป็นอยู่ของชาวบ้าน ค่านิยมสำหรับเพลงพื้นบ้าน
และการละเล่นพื้นบ้านในสมัยโบราณนั้นเป็นที่
ชุมนุมพบปะพูดคุยทำความรู้จักในหมู่หนุ่มสาว
ก่อให้เกิดความรักและนำไปสู่การเลือกคู่ครอง
ด้วย การละเล่นเพลงพื้นบ้านของชาวจังหวัด
สุรินทร์มีแบบอย่างอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง
โดยเฉพาะ

กันตรึม หรือ โจ๊ะกันตรึม เป็นการแสดง
อย่างหนึ่งของชาวอีสานใต้ในปัจจุบัน จาก
การศึกษาประวัติการเล่นกันตรึม^๖ พบว่าการ
แสดงแบบนี้ได้สืบทอดมาจากขอม เดิมที
การเล่นแบบนี้ใช้สำหรับขับประกอบการแสดง
บวงสรวงเวลามีการทรงเจ้าเข้าผี แต่ปัจจุบัน
กันตรึมใช้เป็นการแสดงเพื่อความบันเทิงโดยทั่ว ๆ
ไปเป็นการละเล่นที่มีมานาน กันตรึมมีลักษณะ
เป็นเพลงร้องโต้ตอบด้วยปฏิภาณระหว่างหญิง-
ชาย คล้ายเพลงฉ่อย เพลงเรือ หรือเพลงลำตัดใน
ภาคกลาง องค์ประกอบกันตรึมประกอบด้วย
จำนวนผู้เล่น ๖-๘ คน แบ่งหน้าที่เป็นคนตีกลอง
๒ คน คนเป่าปี่อ้อ ๑ คน คนสีซอ ๑ คน การแต่ง

^๖ ศิริ ฝาสุก, อัจฉรา ภาณุรัตน์และคณะ, เพลง
- ดนตรี และการละเล่นพื้นบ้านของชาวสุรินทร์
(สุรินทร์ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ ชมรม
หัตถกรรมพื้นบ้านไทย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๔๗-๑๔๘.

กาย แต่งได้ ๒ แบบ คือแบบประเพณีนิยมของท้องถิ่น และแบบสมัยนิยม ด้านดนตรีมีเครื่องดนตรีหลัก ๔ ชิ้น ได้แก่ กลองโพน ๒ ใบ ซอ ๑ คัน และปี่อ้อ ๑ เล่าและสามารถเพิ่มเครื่องดนตรีประเภทใช้จังหวะคือ ฉิ่ง ฉาบ และกรับได้ ส่วนคำร้องนั้น ร้องเป็นภาษาเขมรสูงซึ่งเป็นภาษาถิ่นของชุมชนอีสานใต้ที่พูดภาษาเขมรในสามจังหวัด คือ สุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ สำหรับทำนองมี ๓ ทำนองใหญ่ ๆ คือ^๗ ทำนองไหว้ครู เป็นทำนองที่ช้าเนิบนาบ ใช้ร้องเมื่อเริ่มแสดงและร้องลาเมื่อจะจบการแสดง ทำนองสำหรับขบวนแห่ เป็นทำนองกลาง ๆ ให้ความรู้สึกสบาย ใช้ร้องต่อจากทำนองไหว้ครู เมื่อเริ่มทักทายและเริ่มเกี่ยวพาราสีและทำนองเบ็ดเตล็ดเป็นทำนองที่สนุกสนานเร้าใจ ใช้ร้องเพื่อเกี่ยวพาราสี หยอกล้อ ด้านองค์ประกอบของการแสดงเกี่ยวพาราสีเป็นช่วงที่ใช้เวลานานที่สุด เพราะนักร้องใช้ปฏิภาณไหวพริบโต้ตอบกันเพื่อสร้างความบันเทิงแก่ผู้ชม พัฒนาการของเพลงกันตรึม อำเภอเมืองสุรินทร์ อาจพิจารณาได้ดังต่อไปนี้ได้รับอิทธิพล มาจาก

เพลงปฏีพากย์^๘ของเขมรในประเทศกัมพูชา ซึ่งได้แก่การเล่น เพลงปรบไก่ หรือปรบเกอยเพลงอาโย เพลงอมตุล และจรวงต่าง ๆ พัฒนาการจากการใช้กลอง (สกล หรือ สโกล) บรรเลงประกอบความเชื่อทางไสยศาสตร์ เช่นการบวงสรวงเข้าทรงโจลมะมัต (การทรงเข้าผี) หรือการเล่นบ๊องบ๊อด (การเข้าทรงแม่มด) พัฒนาการมาจากการเล่นเพลงเบริน เจริญเปยเจริญตรัว เจริญปิงนา เจริญนอร์แก้ว ไปยเยื่อน ไปยยังโกง เจริญขันตุง พัฒนาการมาจากการเล่นมโหรีเสรียจากการศึกษาพบว่าอำเภอเมืองสุรินทร์มีการละเล่นเพลงกันตรึมและมีวงกันตรึมเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน

คุณค่าและหลักจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงกันตรึมนั้นประกอบด้วยคุณค่าและหลักจริยธรรมในการดำเนินชีวิต คุณค่าและหลักจริยธรรมในด้านความสัมพันธ์ของครอบครัวเครือญาติ และด้านลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมด้านวิถีชีวิตสะท้อนให้เห็นว่า ชาวอีสานได้ทำนาเป็นอาชีพหลัก ทอผ้าและเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม มีความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนาเชื่อในโหราศาสตร์ มีคติสอนใจชายหญิงเรื่องการ

^๗ ภูมิจิต เรื่องเดช,กันตรึมเพลงพื้นบ้านชาวเขมรในจังหวัดบุรีรัมย์. (วิทยาลัยครูบุรีรัมย์: จังหวัดบุรีรัมย์,๒๕๒๘),หน้า ๖๐.

^๘ สุกัญญา สุฉายา,เพลงปฏีพากย์ : บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านไทย, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,๒๕๒๕),หน้า ๘๕.

ครองเรือนว่าให้มั่นคงในความรัก และให้เกียรติซึ่งกันและกัน ผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว มีการแบ่งหน้าที่พ่อบ้านแม่บ้านอย่างชัดเจน ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัด

๕. สรุปและข้อเสนอแนะ

ประชาชนในจังหวัดสุรินทร์มีความหลากหลายทั้งทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม เพราะมีทั้งประชาชนที่พูดภาษาเขมร ภาษาส่วย ภาษาลาว ผสมกลมกลืนกันทำให้จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีวัฒนธรรมประเพณีเป็นแบบแผนเป็น

เอกลักษณ์ของตนเองมาตั้งแต่อดีต การละเล่นเพลงพื้นบ้านของจังหวัดสุรินทร์จึงมีหลากหลายตามเชื้อชาติและวัฒนธรรม การละเล่นเพลงกันตรึมเป็นการละเล่นเพลงพื้นบ้านของประชาชนที่ใช้ภาษาเขมร เป็นการละเล่นที่แสดงออกถึงความสนุกสนาน ความมีวัฒนธรรม เป็นการใช้ศิลปะการแสดงมาเป็นเครื่องมือในการกล่าวถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมและหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาได้อย่างกลมกลืน

บรรณานุกรม

เจริญชัย ชนไฟโรจน์. **ดนตรีพื้นบ้านอีสาน**.มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

ภูมิจิต เรืองเดช. **กัณตรึมเพลงพื้นบ้านชาวเขมรในจังหวัดบุรีรัมย์**. วิทยาลัยครูบุรีรัมย์: จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๕๒๘.

ภิญโญ จิตต์ธรรม. **คติชาวบ้านอันดับ ๑ เพลงชาวบ้าน**.สงขลา : โรงพิมพ์เมืองสงขลา ๒๕๑๖.

ศิริ ผาสุก, อัจฉรา ภานุรัตน์และคณะ, เพลง – ดนตรี และการละเล่นพื้นบ้านของชาวสุรินทร์, (สุรินทร์ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ ชมรมหัตถกรรมพื้นบ้านไทย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๔๗-๑๔๘.

สุกัญญา สุฉฉายา. **เพลงปฎิพากย์ : บทเพลงแห่งปฎิภาณของชาวบ้านไทย**.กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕.

ภูมิจิต เรืองเดชและคณะ. **การละเล่นกัณตรึม เพลงพื้นบ้านชาวไทยเขมร**. **รายงานวิจัย**. กระทรวงวัฒนธรรม: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๕๐.

สมจิตร กัลป์ยาศิริ. **การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์**. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต**.บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔.